

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 16.

ZATERDAG 17 APRIL 1926.

Foto C. Steenbergh.

HET VOORMALIG WOONHUIS VAN DE FAMILIE VAN BRIENEN, HEERENGRACHT 182
TE AMSTERDAM, THANS R.K. GESTICHT VAN LIEFDADIGHEID.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VINGER VAN HET NOODLOT, DOOR HEADON HILL (16)	BLZ. 182
OUD-MAASTRICHT (GEÏLL.), DOOR J. M. VAN DE VENNE	BLZ. 184—188
EEN LANDVERPACHTING IN ZUID-BEVELAND, DOOR D. A. POLDERMANS	BLZ. 187
DE REPUBLIEK PANAMA (GEÏLL.), DOOR F. S. BOSMAN	BLZ. 188—190
HET R.K. GESTICHT VAN LIEFDADIGHEID TE AMSTERDAM (GEÏLL.), DOOR J. Z. KANNEGIETER	BLZ. 181, 190—191
KONINGEN IN BALLINGSCHAP, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (12)	BLZ. 191
BIJ DE POMP (ILLUSTRATIE)	BLZ. 192

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve te addeſſeren de Redactie of de Administratie van dit weekblad betrefte te addeſſeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en addeſſe vermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE VINGER VAN HET NOODLOT

door

16) HEADON HILL.

MAAR Willoughby Melville schudde zijn hoofd. „U moet zelf wel begrijpen wat het zou betekenen voor een man in mijn positie — een consulterend arts in Harley Street — als ik mij bemoeide met een moordzaak! Ik zou in de getuigenbank moeten komen en erkennen, dat ik een bemoeial ben. Binnen een half jaar zou ik geen patiënt meer over hebben. Tóch zal ik je helpen, Wagge, en je, naar ik hoop, mettertijd geheel genezen. Ik zal je een recept voorschrijven”.

Het gezicht van den detective, dat bij het woord „helpen” was verhelderd, werd weer somber.

„Een recept”, mompelde hij met nauw verholten afkeer.

„Ja, en je moet de ingrediënten afzonderlijk verkrijgen en het zelf klaar maken”, zei Melville veelbetekenend. „Ik zal het dadelijk voor je opschrijven. Er wacht nog een patiënt”.

Hij trok een stukje briefpapier naar zich toe en krabbelde daar eenige woorden op. Hij deed het in een envelop, plakte den overslag dicht en gaf het Wagge. „Open het niet voor je alleen bent”, zei hij, „en vernietig het zoodra je het goed in je geheugen hebt geprint. Neen, honorarium is niet noodig. Je zult zien waarom, als je het recept hebt gelezen. Je moet je eigen genezing volbrengen en ik kan niets rekenen voor iets dat meer een wenk is dan een werkelijke raad”.

Niet al te verheugd over het resultaat van zijn bezoek, maar vol nieuwsgierigheid, keerde Wagge terug naar Scotland Yard. Vijf seconden nadat hij zijn eigen kamer was binnengetreten, had hij de envelop opengescheurd; hij staarde nu met wijd geopende oogen en open mond naar het recept van den zenuwspecialist. Er stonden niet van die gewone, onleesbare hiërogllyphen op en romeinsche cijfers. Drie namen, de namen van menschen, die hij goed kende, waren met gewone, flinke letters neergeschreven. Anders stond er

niets op het papier. De namen waren onder elkaar geplaatst en de eerste twee waren door een accolade verbonden.

Het was juist de accolade, die de bedoeling aangaf. Terwijl hij deze slim gegeven inlichting in zich opnam, klemde de inspecteur zijn lippen vast op elkaar en zijn domme blik veranderde in een flikkerenden glans. Hij ging voor zijn schrijftafel zitten en keek vol genot naar Melville's recept.

„Die man is een wonder”, mompelde hij. „Hij moet het onmiddellijk begrepen hebben. Tijd, plaats en beweegreden — alles is er, en het is mijn taak ze te combineeren en te bewijzen. Wel, wel, wie zou dat gedacht hebben! Ik ben bewaard. Wel, wel, de kleine heks ervan zal zeggen! Het zal haar waarschijnlijk niet kunnen schelen zoolang er iemand is, die opgehangen wordt wegens moord op haar broeder”.

Hij volgde Melville's bevel op, vernietigde het recept en bleef toen een heelen tijd peinzend zitten.

„Ik moet Miss Glenister dadelijk spreken”, riep hij eindelijk uit. „Zij zal in staat zijn meer licht dan wie ook over deze combinatie te verspreiden — als zij maar die obsessie omtrent Sir Dudley uit haar hoofd wil zetten. Ik moet haar zien te overtuigen dat hij, zonder een moordenaar te wezen, toch een misdadiger kan zijn — wat hij ongetwijfeld ook is”.

Maar toen de inspecteur in Cadogan Gardens kwam, las hij op het strenge gezicht van het bejaarde kamermeisje duidelijk dat er in het deftige huishouden iets niet in orde was. Haar verklaring, dat Miss Glenister niet thuis was, deed zien dat er meer achter stak.

„Bent u niet de politie-inspecteur, die kwam, toen de heeren aan het vechten waren?” vroeg zij. „Mijn mevrouw is thuis. Zeer waarschijnlijk zal zij u gaarne willen spreken. Zij is wanhopig”.

Een minuut later boog Wagge in den salon voor Lady Marrables. Zij ontving hem vriendelijk, maar klaarblijkelijk was zij nog meer overstuur dan haar meisje. Haar vlaschkleurige pruik stond schuin, en tranen hadden de fraaie tint bedorven van haar geblankette wangen.

„Het is gelukkig dat u hier zijt gekomen, Mr. Wagge”, sprak zij met een blik op het kaartje, dat hij naar boven had gestuurd. „Ik ben in groote moeilijkheid. Mijn jonge bloedverwante, voor wie ik een tweede moeder ben geweest — is zonder een enkele reden gevlucht met een man. Zij had heel netjes uit dit huis in de St. George Kerk kunnen trouwen. Het was een huwelijk dat in hooge mate mijn goedkeuring wegdroeg”.

„Wel, wel! Dat is vervelend voor u, mevrouw”, sprak de detective vriendelijk. „Vervelend voor mij ook, want ik had gehoopt op Miss Glenisters hulp. Mag ik u vragen met wien zij is weggelopen? Zeker niet met Sir Dudley?”

„Lieve hemel, neen. Zij haat hem als vergift. Met mijn neef Norman Slater — den knaap, die in deze kamer met Dudley aan het vechten was, toen u ze van elkaar hebt gehaald. Kijk, hier is het telegram”.

Wagge nam het papier uit de met juweelen bedekte vingers en las:

„Weggelopen met Norman. Beste antwoord op gemeen schandaal. Terug aan het eind van de wittebroodsweken”.

Het telegram was verzonden uit Charing Cross, waaruit af te leiden was, dat zij een reis naar het vasteland hadden ondernomen.

„Wat beteekent die toespeling op een schandaal?” vroeg Wagge. „Ik heb niets gehoord omtrent Miss Glenister of Kapitein Slater”.

„Ik kan u het afschuwelijke vod niet laten zien omdat ik het heb verbrand”, zei Mylady minachtend. „Het stond in een schendblaadje, *Hot Stuff* genaamd — in het nummer van de vorige week. U moet een nummer zien te krijgen. Kathleen gelooft, dat Sir Dudley Glenister het erin heeft laten zetten om zich te wreken omdat zij Norman heeft aangespoord hem af te ranselen”.

„Hm!” riep de inspecteur peinzend uit. „Ik kan niet inzien dat er veel kwaads is gebeurd, als u het huwelijk goed vindt en de jongelui van elkaar houden”.

De douairière trok minachtend haar neus op.

„Mijn beste man”, zei de oude dame afgemeten, „uw kaartje vertelt, dat u van de Recherche bent. Ik vermoed dat u een soort van menschelijke fret zijt. Ik ben een buitenhet gat waar de terrier wacht. Komt het niet in uw geest op, dat dit misschien geen echte schaking is — maar een misdadig opzet van den een of ander?”

„Van wien, Lady Marrables?” vroeg Wagge snel.

„Van Sir Dudley Glenister. U kunt gerust gelooven dat hij een gemeene kerel is. Als hij eens dat artikeltje in de krant heeft laten zetten, waarbij hij die twee aanraadt om te trouwen, om den weg vrij te maken voor iets ergers? Misschien heeft hij die twee dwaze kinderen vermoord omdat zij hun neus gestoken hebben in zijn vroegere misdaad. Als hij George Glenister heeft vermoord, moet hij ook in staat zijn meer menschen te doden”.

Dit nu was een gezonde redeneering. Wagge zou — zonder Willoughby Melville's „recept” — hieraan geloof geslagen hebben. Maar dit had Sir Dudley vrijgesproken van den moord op zijn neef, door langs een weg, die nog gevolgd moest worden, den man aan te wijzen, die werkelijk schuldig was aan die misdaad.

„Ik ben u zeer verplicht voor dien wenk”, zei hij met gepaste nederigheid. „Wij, in Scotland Yard, zijn niet onfcilbaar — verre van dien. Als u mij Kapitein Slater's adres wilt geven, zal ik trachten deze zaak onmiddellijk op te helderen. Het is in elk geval een belangrijk deel van de Beechwood-zaak”.

De inspecteur deed het bejaarde kamermeisje in de hal nog eenige vragen, maar zij kon hem alleen maar vertellen dat Miss Glenister bij haar vertrek geen bagage had meege-nomen. De jonge dame had eenvoudig het huis verlaten, alsof zij een wandeling ging doen. Wagge wantrouwde de heele zaak. Alles streed tegen het idee dat zij met haar minnaar was gevluht en wees integendeel op de juistheid van Lady Marrables vermoeden dat er een aanslag op het meisje was gepleegd en dat het telegram valsch was.

Van Cadogan Gardens ging hij regelrecht naar Norman's kamers in Jermyn Street. Op zijn vraag of Kapitein Slater thuis was, antwoordde Alf Grinstead kortaf en ontkennend. Hij kon ook niet zeggen wanneer zijn meester terug zou zijn. Bij de volgende vraag, wanneer Kapitein Slater was uitgegaan, werd Grinstead boos en begon de deur voor Wagge's neus te sluiten. Wagge schoof zijn voet ertusschen en hield tegelijkertijd zijn officieel kaartje voor de oogen van den ex-soldaat. Gedachtig aan Norman's instructies om er in geen geval de politie bij te halen, grinnikte Alf alleen maar tegen het stukje karton.

„Wat heeft de baas uitgehaald?” vroeg hij.

„Gaat je niet aan”, antwoordde de inspecteur streng.

Maar hij voegde er iets vriendelijker bij:

„Niets wat jou beletten moet te spreken. Jij bent immers een van de dappere jongens, die in den oorlog zijn geweest?”

Maar Alf Grinstead was evenmin gevoelig voor vleierij als voor de macht van Scotland Yard.

„Dat is zoo, m'neer”, antwoordde hij. „Shell-shock, ziet u? Kan mijn geest niet richten op het oplossen van raad-seltjes. Ik wensch u een *goeden* morgen”.

Deze afscheidsgroet ging vergezeld van een handige beweging waarmee hij den voet van den detective van den drempel schoof en de deur voor zijn neus dicht wierp.

VIERENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

WAGGE PROBEERT HET LANGS EEN ANDEREN WEG.

In den trein, die naar Beechwood ging, las Wagge den volgenden dag het nummer van *Hot Stuff*, dat hij op zijn weg naar het station had gekocht. Hij vond zonder eenige moeite het artikeltje, waarover Lady Marrables had geklaagd. Hij vouwde het krantje op en stak het in zijn zak.

Den eersten keer dat de inspecteur een bezoek aan Beechwood had gebracht, naar aanleiding van het dringende bevel van Mr. Stephen Colne, had hij zich vermomd als geestelijke, die bijdragen vroeg. Bij deze gelegenheid was hij in zijn gewone kleeren, daar hij wilde dat Sir Dudley hem dadelijk herkende als den politiemann, die Norman Slater van hem had afgerukt bij het gevecht in Cadogan Gardens.

Toen hij aan het kleine station uitstapte, was hij blij dat hij zijn uiterlijk had veranderd. Op het perron stond een boerenjongen, dien hij onmiddellijk herkende als den boerenzoon, die erkend had verliefd te zijn geweest op Sally Grimes en die hem het portret van die verleidelijke sirene had gegeven. In zijn vermomming als geestelijke had Wagge zijn nieuwsgierigheid verklaard door zijn ijver om de verloren ziel van Miss Grimes te redden, indien hij haar ooit in de vroolijke hoofdstad zou ontmoeten. Vandaag echter moest hij een strengere rol spelen.

De jonge boer sprak met den stationschef. Wagge liep op hem toe en tikte hem op den schouder.

„Goeden morgen, Mr. Short”, sprak hij. „Als u met uw zaken klaar bent, zou ik u gaarne even spreken”.

„Ik heb niet het genoegen, mijnheer”, was het verbaasde antwoord.

„Dat komt in orde als u een eindje met mij wil opwandelen”, zei Wagge. „Ik ga naar de Grange”.

Zij verlieten samen het station en Wagge stelde zich dadelijk voor als een detective, wien het onderzoek in de zaak van den neergevallen vinger was opgedragen. Hij wist dat deze knaap niets te maken had met den moord op George Glenister, maar hij hoopte dat zijn beroep zooveel indruk op Short zou maken, dat deze om zijn onschuld te bewijzen, vrij uit zou spreken.

„Wij weten dat de houtvestersdochter de sleutel van het geheim is en dat u een beetje verliefd op haar was”, zei Wagge streng.

Hij zag onmiddellijk dat zijn slimheid hier misplaatst was. De boer barstte in luid gelach uit.

„Als u denkt dat ik Mr. Glenister heb vermoord uit liefde voor Sally Grimes, m'neer, dan heb je het bij het verkeerde eind”, antwoordde hij. „Al had ik al haar jongens met een zeis neergemaaid, dan had ze nog niet naar me gekeken”.

Wagge veranderde van toon.

„Ik heb niets tegen jou, mijn jongen”, zei hij goedig. „Maar ik hoopte dat jij in staat zou zijn, mij een wenk te geven omtrent juffrouw Grimes' aanbidders. Zij hield meer van de deftigheid, he? Ik geloof dat er geen twijfel bestaat, dat Mr. George Glenister haar naliep?”

„Meer waarschijnlijk dat zij hem naliep”, zei Fred Short. „Sally was eerezuchtig. Misschien had Mr. George haar wel hoop gegeven. De hemel mag het weten”.

„Kan je nog andere bewonderaars van haar noemen?”

„Ik zou u een lijst ervan kunnen opschrijven zoo lang als mijn arm”, zei de boerenzoon. „Alle studenten hier mijlen in het rond. Maar allemaal goeje jongens, die geen mensch zouden doden, en zeker niet Mr. George. Hij was de eenige fijne meneer, van wien ik heb gehoord, maar misschien waren er nog anderen. Sally was verduiveld slim”.

Inspecteur Wagge had niet den naam gehoord, welken hij had gehoopt te vernemen, maar toch was hij niet ontevreden over het resultaat van zijn gesprek.

Hij nam bij het hek van de Grange afscheid van den jongen Short en liet hem beloven, dat hij met niemand over hun onderhoud zou spreken.

Hij liep de oprijlaan door en schelde aan de groote eiken deur. Hinkley aarzelde om hem binnen te laten, maar gaf onmiddellijk toe, zoodra de bezoeker zijn officieele positie had genoemd. De oude butler wierp vreemde blikken op hem toen hij hem naar de bibliotheek bracht en Wagge — die elke kleinigheid opmerkte — was hierdoor verbaasd. In de verbleekte, oude oogen glansde een straal van hoop en zeer zeker was daar ook angst in te lezen.

Er was niemand in de bibliotheek en Wagge moest een half uur wachten voor Sir Dudley bij hem kwam. De detective zag, dat de baronet er slordig en gehavend uitzag. Zijn grof gezicht was gezwollen en zijn tweed costuum zat vol klitten. Zijn zware schoenen waren dik bemodderd en hij had verzuimd ze op de mat af te vegen.

„Kom je me arresteren wegens moord op mijn neef?” vroeg hij hoonend.

Zijn stem was zoo kwaadaardig dat men alles had kunnen verwachten, als het antwoord bevestigend was geweest.

Wagge, die bij Dudley's binnenkomen eerbiedig was opgestaan, vertoonde een nederigheid, welke hij volstrekt niet voelde. Deze adellijke heer was misschien geen moordenaar, maar hij was zonder eenigen twijfel een schurk. Simon Trickey's dagboek had dit bewezen.

„U houdt van grapjes, Sir Dudley”, zei de inspecteur lachend. „Ik ben wel op zoek naar den moordenaar van Mr. George Glenister, maar ik moet uw hulp hebben — niet u”.

De baronet haalde een zijden zakdoek te voorschijn en veegde zijn voorhoofd af.

„Ik zou u zeker helpen als ik wist wie George heeft vermoord”, zei hij driftig. „Je kunt duizend pond van mij krijgen, Wagge, als je den kerel pakt en een eind maakt aan al de kletspraatjes van Miss Kathleen Glenister, geholpen door den idioot, van wien je mij onlangs in Lady Marrables' salon hebt bevrijd”.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

OUD-MAASTRICHT. DE MAASBRUG.

OUD-MAASTRICHT.

DE oorsprong dezer Maasstad, een der oudste steden van ons vaderland, wordt door den naam dien ze draagt aangegeven. De Romeinen, die deze streken omstreeks vijftig jaren vóór Christus reeds met hunne legers doorkruisten, hadden hier een *trecht* of overtocht over de Maas waarnaar zij deze plaats *Trectis*, *Trega* later *Trajectum ad Mosam* en *Trajectum Superius* noemden. Hieruit ontstond het woord Tricht en Maastricht. Terdege hebben de Romeinen indertijd dit belangrijk punt voor hunne heen en weer trekkende legioenen versterkt en zij bouwden tot bescherming der brug zeer hechte bruggenhoofden. Opgravingen van den laatsten tijd, vooral op initiatief van Dr. Goossens, chartermeester aan het Rijksarchief, hebben een nieuw licht geworpen op het aanzien en de belangrijkheid dezer Romeinsche nederzetting. ¶ Zoo zien wij St. Servaas, bisschop van Tongeren, als zijn toestand daar in 383 onhoudbaar is geworden, zijn toevlucht nemen in het versterkte Maastricht. Hij vestigde toen hier een bisschopszetel, die er gehandhaafd bleef tot 722, toen hij door den H. Hubertus naar Luik werd overgebracht. Aanleiding hiertoe was de moord op zijn voorganger den H. Lambertus, omstreeks 700 in Luik, welke geschiedde met medeweten van den hofmeier Pepijn van Herstal. ¶ Een dezer bisschoppen, de H. Monulphus, is reeds met den bouw van de tegenwoordige St. Servaas kerk begonnen. Na hem hebben herhaaldelijk uitbreidingen en aanbouwingen plaats gehad en is het oorspronkelijke bescheiden gebouw, tot een waar monument uitgegroeid. Een opvolger van hem, Notger, bisschop van Luik, bouwde de O. L. Vrouwe kerk, een waardig pendant van de St. Servaas. ¶ Intusschen had Maastricht in dit veelbewogen tijdperk der Europeesche geschiedenis ook zijn wederwaardigheden. Wij zien omstreeks 418 de Franken zich hier vestigen, die de Romeinen met behulp van andere stammen langzaam meer naar het Zuiden drongen en hunne gewesten weer in bezit namen. Bij de verdeeling van het rijk in 511 kwam Maastricht onder het zoogenaamde Oostrijk „Austrasie” te behooren. ¶ De Merovingische vorsten, waar van o.a. Childerik de stad meermalen bezocht, hadden er voor hun verblijf een zoogenaamd palatium, paleis, gebouwd. Dit lag tusschen de huidige Bredestraat en Platielstraat langs het Vrijthof en is in de Xe eeuw als hospitaal, toentertijd meer een armen- en pelgrims- dan ziekenhuis, aan het kapittel van St. Servaas geschonken. Of ook de machtige Karel de Groote, wiens standbeeld in de St. Servaaskerk

staat, in dat palatium vertoefde, is niet zeker doch voor de hand liggend, daar deze vorst meermalen het nabijgelegen Aken bezocht. ¶ Tot het begin der XIIIe eeuw behoorde Maastricht onmiddellijk tot het Duitse rijk. Evenwel bezaten de bisschoppen van Luik van oudsher in onze stad eenige bijzondere rechten. Het ontstaan daarvan moet gezocht worden in de rechterlijke macht die hunne voorgangers, de bisschoppen van Maastricht, daar hadden uitgeoefend volgens de gebruiken van dien tijd, over hunne familia d.i. hunne onderhoorigen, en in het disciplinair gezag dat zij hadden met betrekking tot het toezicht op de zeden. Deze rechtspraak oefenden de bisschoppen van Luik dan ook uit over hunne familia te Maastricht, de latere parochie van O. L. Vrouwe. Ook kregen zij in 908 van koning Lodewijk, het Kind nog de voordeelen die er de munt en den tol op de Maas opleverden. De bisschop was dus reeds in het bezit van vele rechten toen keizer Philips van Schwaben in 1204 Maastricht in leen gaf aan Hendrik I hertog van Brabant, en deze laatste in zijne plaats stelde. Maastricht was nu tweeheurig en bleef dit, tot de Fransche revolutie ook deze stad in haar greep kreeg en in één slag met veel dat vermolmd was ook veel goeds en edels daarin deed verdwijnen. ¶ Een der privilegie's die Hendrik I, in 1229, aan zijne pas verworven stad verleende was het verlof om nieuwe wallen en versterkingswerken aan te leggen. Hierdoor kreeg de plaats, die vroeger na de verwoesting der Romeinsche en Merovingische versterkingen slechts aarden wallen had gekend, hare hechte steenen muren en mede daardoor het aanzien eener middel-eeuwsche stad. Van deze omwalling zijn nog belangrijke gedeelten over, o.m. de Helpoort, voor eenige jaren door ons in dit tijdschrift beschreven, en een stuk muur met halven toren, op bladz. 187 afgebeeld, langs het Lange grachtje loopend. ¶ De muur zooals ze hier van den binnenkant is afgebeeld, vertoont nog eene rij bogen welke den weergang, waarop de verdedigers stonden, droegen; onder elken boog is een groot schietgat aangebracht. Voordat dit gedeelte van den wal door de goede zorgen van het Stadsbestuur was bloot gelegd, waren er huisjes tegen aangebouwd; de gehavende toestand tweeheurigheid ontstonden herhaaldelijk twisten en om daaraan een einde te maken besloten bisschop Jan van Vlaanderen en Hertog Jan I van Brabant hun meeningsverschil aan het oordeel van vier scheidsrechters te onderwerpen. Dit werd neergelegd in het stuk, bekend onder den naam van

Foto C. Steenbergh

GROOTE MARKT MET HET STANDBEELD VAN MINCKEIJERS EN DEN TOREN DER ST. MATHIAS-KERK.

„de Oude Caerte”, in Februari 1283 door de beide heeren en prinsen uitgevaardigd, dat tot de Fransche revolutie zoo ongeveer de grondwet gebleven is voor het Maastrichtsche stadsbestuur. Doordat deze uitspraak aan beide souvereinen een gelijk aandeel in de rechtspraak en het bestuur der stad toekende kreeg Maastricht eene dubbele regering, twee hoogschouten, het dubbel aantal schepenen enz., waarvan de eene helft vertegenwoordigers van den Luikschen, de andere van den Brabantschen soeverein. Het bekende: „één heer geen heer, twee heeren één heer”, was nu met recht van toepassing op de stad. ☞ Omstreeks dezen tijd, d.i. in 1280, is ook een begin gemaakt met de herbouwing der Maasbrug, op bladz. 184 afgebeeld. Volgens sommige geschiedschrijvers zou de oudste brug steenen pijlers, die de houten bogen droegen, gehad hebben, anderen meenen weer, dat voor 1280 slechts een houten brug bestaan heeft. Een ietwat eigenaardige schenking van dezen voor het verkeer zoo belangrijken Maasovergang heeft in 1139 door keizer Koenraad II aan het Kapittel van St. Servaas, plaats gehad. Het origineele charter wordt nog op het Rijksarchief bewaard. Na deze schenking hief het voornoemde kapittel er een tol- en passagegeld en wist zich ondanks het feit, dat de nieuwe brug in 1280 op stadskosten werd gebouwd, in dat recht te handhaven. Tengevolge van het noodlottig ineensinken der houten brug in 1275, juist toen de O. L. Vrouweprocessie erover trok, werd de stad verplicht een nieuwe te bouwen. Men besloot, deze een eind meer Noordwaarts te leggen en begon daar zooals gezegd in 1280 mede, een werk dat eerst in 1298 voltooid werd. ☞ De nieuwe brug had in 't geheel tien bogen. Negen van steen en aan den kant van Wijk een van hout, die in tijd van oorlog gemakkelijk kon vernietigd worden, hetgeen ook meermalen, o.a. in 1579 toen de stad door de Spanjaarden is ingenomen, geschiedde. Met het gewone onderhoud was het kapittel van St. Servaas belast, in buitengewone herstellingen moest ook de stad bijdragen. Om hierin eene vaste overleging te brengen sloten kapittel en stadsbestuur 13 April 1349 eene overeenkomst. Er werd bepaald dat de brug eens per jaar, tusschen schepenen Augustus en October, door twee kannuniken en twee schepenen, van elke jurisdictie één, zou onderzocht worden. Was ze slechts licht beschadigd dan waren de kosten voor het kapittel, groote herstellingskosten moesten voor een vierde

door het kapittel, voor het overige door de stad betaald worden. ☞ Begrijpelijkerwijze heeft deze overeenkomst in den loop der tijden herhaaldelijk tot veel geharrewar aanleiding gegeven en de brug zelf werd er niet beter op. In 1643 was de zaak zoover gekomen, dat twee bogen bijzonder slecht waren geworden en de stad herhaaldelijk bij het kapittel op herstel aandrong. Het eind van 't liedje was, dat de stad de brug in 1646 in vollen eigendom kreeg, dus ook den tol, en nu zelf voor het onderhoud moest zorgen. Ze kon korten tijd daarna reeds beginnen met den eersten boog aan de Maastrichter zijde af te breken. Deze was overbodig geworden, doordat de stroomdraad der rivier zich van den linker naar den rechter oever had verplaatst en de boog daardoor bij gemiddelden waterstand droog bleef. Pogingen aangewend om den stroom weer in zijn oorspronkelijke bedding te brengen, mislukten; ook heden ten dage gaan de schepen, de Maas komend, nog steeds door den Wijkerboog. ☞ In 1643 was de toestand der brug echter zoo slecht geworden, ondanks de verankering die in 1679 had plaats gehad, dat tot het eenige middel, n.l. de algeheele vernieuwing der slechte deelen, werd besloten. Een begin hiermede werd gemaakt door op 21 Juni 1683 met den Dominicaner broeder Francis Roman eene overeenkomst te sluiten voor de herbouwing van den eersten boog aan de Maastrichter zijde. Hij zou deze in 5½ maand opbouwen nadat hij tot eene hoogte van 5 voet boven de versnijding was afgebroken, tegen eene som van 14000 Luiksche gulden (= 56 cent). Verder heeft deze bekwame Dominicaan, die, door Lodewijk XIV in 1685 naar Parijs geroepen, daar de nog bestaande Pont Royal over de Seine bouwde, slechts eenige kleinere herstellingen aan onze brug gedaan. Ze is niet in haar geheel door hem gerestaureerd. In 1698—1699 zijn de tweede en derde boog hersteld, bij welke reconstructie de stad bijzonder veel dienst had van den Augustijn Jan van der Voort. De vierde en vijfde boog zijn door Jean Collard in 1714, de zesde, zevende en achtste door den bekenden Maastrichtschen bouwmeester Gilles Doyen in 1716 voltooid. De laatste boog bij Wijk bleef van hout, met een met ijzer beslagen rijweg en een poortgebouw eroverheen ter bescherming tegen regen en sneeuw. Eerst in 1827 is deze naar de plannen van architect Hermans door een steenen vervangen.— Wij hebben eenigszins langer bij onze

monumentale brug stilgestaan, daar er door den aanleg van nieuwe waterwegen groot gevaar dreigt voor haar voortbestaan en ze nu zooveel belangstelling heeft. ☒ Op het einde der dertiende eeuw had de stad zich zoo uitgebreid, dat vele gebouwen en huizen buiten de eigenlijke wallen waren komen te liggen. Hiertoe behoorde ook de St. Mathiaskerk, op bladz. 185 afgebeeld, aan de Boschstraat, vroeger Houtmarkt genoemd, gelegen. Ze is gebouwd in 't begin der veertiende eeuw en in 1479 herbouwd. Hiertoe heeft het lakenweversgilde, dat een groot aantal gezellen in Maastricht had, zeer veel bijgedragen. Ook Jan van Horne heeft na 1482, het jaar dat hij bisschop van Luik werd, veel gedaan voor de restauratie der kerk. Deze had n.l., zooals meer bisschoppen in zijn tijd, „onaangenaamheden” met zijne Luikenaren en moest de wijk nemen naar Maastricht waar hij geruimen tijd verbleef. Zijn wapen is uit dankbaarheid in den muur aan de noordzijde der kerk uitgebeiteld. ☒ Zooals de stad een veilig

toevluchtsoord bood voor zijn bisschop, verleende de pastorie van St. Mathias ook in troebele tijden, in 1563 n.l., den aartsbisschop van Mechelen, Kardinaal Granvelle, welbekend uit den tachtigjarigen oorlog, onderdak. Als merkwaardigheid in deze kerk zouden wij o.m. kunnen wijzen op een grafsteen van een jong Spaansch officier. Deze, Marcus Antonius Simoneta, page van den Prins van Parma, sneuvelde in het vermaarde beleg van Maastricht in 1579 en werd naast het koor der kerk begraven. Ook hangt in de kerk een kruisweg, door den bekwamen Maastrichtenaar Louis Bruls, die in Rome overleed, geschilderd. De kerk behoort thans aan de Roomsche Katholieken, doch was in de 17e en 18e eeuw in gebruik bij de Hervormden. In den Franschen tijd diende ze zelfs tot militaire bakkerij en magazijn! ☒ Op dezelfde afbeelding ziet men het, door prof. Bart van Hove ontworpen standbeeld van den alom bekenden uitvinder van het steenkolen lichtgas, Jan Pieter Minckelers. Deze werd uit eene oude Maastrichtsche familie in 1748 geboren en was van 1772 tot de Fransche revolutie hoogleeraar in Leuven. Hier ontdekte hij in 1783 in medewerking met M. Thijlaert en Boccarte Bochaute het gas, destijds „air inflammable” genoemd. Kort na 1788 vestigde hij zich te Maastricht als apotheker en werd er in 1797 tot professor in de natuur- en scheikunde aan de Ecole centrale benoemd. Hij overleed in 1824. ☒ Om nu de geheele stad tegen aanvallen van buiten te vrijwaren werden de muren in 1298 en latere jaren zoover uitgelegd dat alle gebouwen daardoor omvat werden. Dit werk kon natuurlijk niet in eenige jaren gebeuren, het ging geleidelijk, tot in de 2e helft der 14e eeuw werkte men eraan. Met het jaartal 1298, op de opschriften door de goede zorgen van het Oudheidkundig Genootschap te Maastricht aan alle oude muren aangebracht, wil men slechts de tweede omwalling aangeven. Een aardig plekje bij zoo'n ouden wal, geeft ons de afbeelding van den watermolen op bladz. 187. Het is de zoogenaamde Heksenhoek, de plaats waar de Jeker onder den ouden vestingmuur in de stad komt en daar dadelijk een molen in beweging zet. Ze dient thans om vernis te malen voor een onzer groote aardewerkfabrieken. Hier werden vroeger de zoogenaamde heksenrampen naar de wallen en wat al vertelsels onze goede voorvaderen om dezen bij uitstek voor het heksenbedrijf geschikten hoek hebben geweven, wie zal het zeggen. ☒ In deze

buurt ligt ook het Natuurhistorisch-Museum met zijne interessante verzameling, vooral wat het Limburgsche betreft. Het is gevestigd in het voormalige klooster der Grauwzusters, die zich met ziekenverpleging bezighielden en er sinds eene pestepidemie in 1672 hun intrek hadden genomen. ☒ De Jeker vormt hier, alvorens zich in twee takken te splitsen, een kleinen vijver, in 't Limburgs „wijer”, waarnaar de vroegere daar gelegen „wijermolens” zijn genoemd. Eén tak loopt links langs de schilderachtige Bonnefantestraat, hieronder afgebeeld. Deze ontleende haar naam aan het klooster der Sepulchrijnen, in de wandeling „Les bons Enfants” genoemd en dat in het begin der straat lag. Het is thans, na eerst echte kazerne geweest te zijn, door de gemeente ingericht tot „huurkazerne”. ☒ Maastricht kende in de 14e en 15e eeuw — zondert men eenige woeelige gebeurtenissen uit, zooals het beleg door de Luikenaren in 1407 en 1408 — eene betrekkelijke rust. Allengs kregen ook de gilden hun aandeel in de samenstelling van het

stadsbestuur, hetgeen geregeld werd door de edicten van 1372 en 1380. Het is hier echter niet de plaats om al de wijzigingen in het stadsbestuur mede te deelen. Tengevolge van die rust konden handel en nijverheid zich goed ontwikkelen en ontstonden o.a. bloeiende lakenweverijen en lakenhandel. Ook als stapelplaats voor wijnen, die voor een deel om de stad werden verbouwd, was ze niet onbelangrijk. In dezen tijd, 1473, verrees o.m. het Dinghuis, oud stadhuis, een gothiek gebouw tegenover den Grooten Staat gelegen, dat diende voor de administratie en hoofdzakelijk voor het gerecht der stad. ☒ De hervorming had ook in Maastricht haar aanhangers, en de stad kende dientengevolge ook den strijd die hieruit voortvloeide. Uit den tachtigjarigen oorlog zijn vooral merkwaardig het beleg van 1579 en dat van 1632. Het eerste, waarbij de stad voor de Spanjaarden werd veroverd door Alexander Farnese, Prins van Parma, is wel het meest besprokene. Hiervan toch ging de roep, dat de stad toen uitgemoord zou zijn, eene bewering die later door bekwame geschiedschrijvers afdoende weerlegd is. In 1632 veroverde de stedenbedwinger Frederik Hendrik de stad definitief voor de Staten-Generaal. Deze hebben daarna dan ook als opvolgers van de Hertogen van Brabant, met den Prins-bisschop van Luik de soevereiniteit daarin uitgeoefend, totdat de Franschen ook hier hun vrijheidsboom kwamen planten in 1794. ☒ Alvorens de stad opnieuw in krijgsbedrijven werd gewikkeld — en dit duurde maar tot 1673 toen Lodewijk XIV haar voor Frankrijk veroverde — bouwde zij in deze rustperiode haar nieuw stadhuis. Het gebouw dat thans nog een waardige plaats inneemt in de rij statige raadhuizen van Nederland, werd tusschen de jaren 1659 en 1664, naar de plannen van den Hollandschen bouwmeester Post vervaardigd. ☒ De laatste afbeelding, die op bladz. 188, is die van een zoogenaamd name heeren uit den omtrek, in de stad er op na hielden om is dat der oude proostdij Meerssen en werd, blijkens het opschrift in den hardsteen gevel naast de wapens der proostdij en dat van het keizerrijk uitgebeiteld, in 1690 gebouwd. Het ligt in de Hooggebrugstraat te Wijk, waarin men nog verschillende oude huizen aantreft met typische gevelsteen.

J. M. VAN DE VENNE.

Foto C. Steenberghe.

oud-MAASTRICHT. BONNEFANTEN-STRAAT.

Een landverpachting in Zuid-Beveland.

DAGEN — weken van te voren zag je ze staan met d'r bruingeschroeide rimpelkoppen voor 't „plakkebord”, regel voor regel zich in de hersenen prangend, dat het op Donderdag den 13en Augustus des namiddags te 2 uur Nieuwe Tijd in de herberg van den heer Jonker verpachting zou zijn der gronden van het Burgerlijk Armbestuur. Zoo'n verpachting is 'n evenement in het leven van den dorpsbewoner-landarbeider, want voornamelijk zijn zij het, die zich op die meest kleinere perceelen werpen. Ja, in letterlijken zin zich wèrpen om, in den regel „overschooftied”, zich krom te buffelen ten einde aan den grond te ontfangen, wat er met menschen mogelijkheid uit te persen is. En menig hart klopt heviger in den doorgaans vrij onbewogen boezem bij de gedachte: „za 'k m'n lapje ouwe of zal 'n ander 't m'n òfsnoepe!?” En wat dàn! Geen wonder, dat bij zooveel kwalijk verborgen begeerigheid, bij evenveel nauwelijks te verhelen broodnijd — want ze bekijken mekaar door 'n anderen bril dan Poot den tevreden landman met z'n zalig kleen lot gelieft te laten doen — geen wonder zeg ik, dat al lang voor twee uur „nieuwen tied” de kolfbaan gevuld is met verhitte arbeiders; zóó gevuld, dat ze de enge deur uitpuilen en velen met hun ongeschoren snoeten tegen het eenige raam geplakt staan. Bij die roezemoezige drukte steekt de waardigheidsbewuste kalmtte van den notaris scherp af en telkens schiet er een met onderdanigheid — ja waarachtig: d'r manier van stappen is nu onderdanig — op meener den notaris af, die hem „be goeievriendt” en mèer of min of heelemaal òngetroost onder de kudde terugzendt, die woelende door de bedompte tabakskooi rondscharrelt. Jan van 't Leven met z'n potsierlijk vettig gepolitoerd bolhoedje op z'n kogelronden kop knippert met z'n oogen in z'n kwab-achtige wangen terweerszijden van z'n stompen hondenneus: een tronie met breeë slaplippen, waarop alleen een klein beetje wit- of rooiigheid mankeert om 'm tot den meest unieken paljas te maken. Terwijl z'n kakement verwoed z'n pruim ontsapt, beweert ie bij kris en bij kras, dat „mien lapje eigenlijk geen cent waerd is. Vees te lucht en je kan je 'n eigen d'r erm op misse”. Ook hier dus hogere politiek, want met al die mest-onkosten wil Jan zijn perceel niet graag afstaan. Kersaen Pap, niks minder dan lid van den gemeenteraad naast z'n handel in schortebont, karpetten en zoo meer, hijscht z'n fluweelen broekspijpen 'n end boven z'n beslikte vetleeren pantoffels en schampert hatelijk: „Kiek Maertje de slachter 's benauwd an z'n segare trokke!” — Maar een . . . nee, 'n plechtige stilte nou niet, maar 'n stilte is het, die neerplonst, als de notaris met een: „even stilte heeren!” de krijgsartikelen voorleest.

Straffen en bedreigingen voor pachters, die — en dan komen de verbodenheden en voorschriften. Dat ze „geen wit in wit” mogen zaaiën en zoo meer: 'n heele céel. „Verpacht zal worden per gemet van 39 are 34 centiare en niet per Hectare!” Nauwelijks heeft ie z'n relaas uit en vervangen door de mededeeling, dat . . . we thans zullen overgaan tot de verpachting van perceel één, 84 are 19 centiare bouwland in Vlieguitpolder, Sectie A No. 13 gedeeltelijk in pacht bij G. Nagelhuis, of de lange, hoekige afroeper, gewapend met 'n „beestekoopersstok”, opent z'n langwerpige vierkanten mond en bulkt met 'n neus getint, aller onaangenaamst schreeuwgeluid de tabakswolken in: „Allé vrienden! De leste pachter was G. Nageluus . . . wien zet dat in bod? Vuif en zestig gullen. Wie meer as vuif en zestig gullen? Kom eeren! Vuif en zestig gullen! Vuif en zestig gullen en vollelast! Vuif en zestig gullen eenmaal! Vuif en zestig gullen andermaal! En is t'r niemand meer as vuif en zestig gullen?!” De koppen schitteren allemaal naar den kant van de schreeuwbron, die opeens afratelt: 66—67—

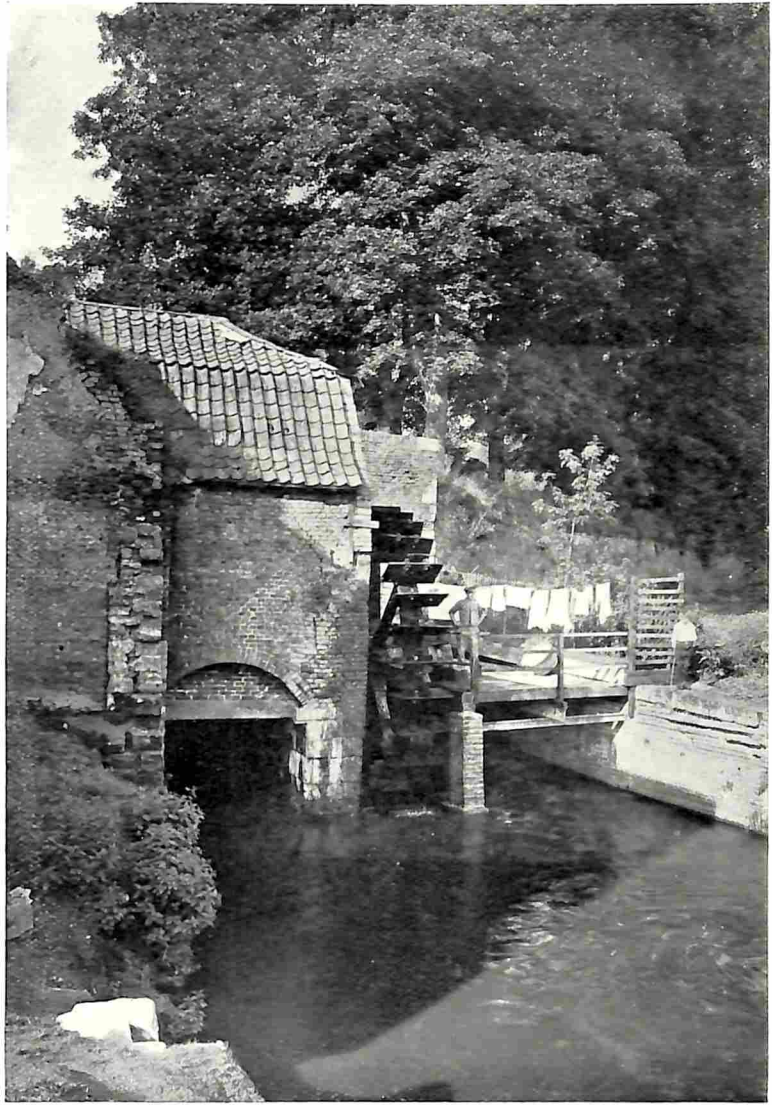

Foto C. Steenbergh.

oud-maastricht.
WATERMOLEN IN DEN HEKSENHOEK.

68—69—seventig!” De hoofden der bieders knikken zoo onmerkbaar, dat je vergeefs uitvischt wie er nou in vredesnaam biedt, maar de beenige schreeuwelelijk schalt: „tachtig . . . een en tachtig . . . vuif en tachtig — acht en tachtig miet je beiën — tnegentig . . . En is 't 'r niemand meer dan tnegentig gullen? Tnegentig gullen eenmaal . . . tnegentig gul-

Foto C. Steenbergh.

oud-maastricht.
LANG GRACHTJE MET GEDEELTE VAN DEN STADSMUUR UIT 1229.

PANAMA. INDIANENFAMILIE.

een zekere Rodrigo Galvan de Bastidas, vernomen hebbende, dat Columbus een nieuw land had ontdekt, van Cadix naar het Westen en kwam in het tegenwoordige Venezuela terecht. Van daaruit ontdekte hij Panama, welke landstreek spoedig door hem voor den Spaanschen koning in bezit werd genomen. Een tijdperk van hevigen strijd met de Indianen volgde, waarin de Spanjaarden zware verliezen leden. Toch ondernam een zekere Balboa, vernomen hebbende van groote hoeveelheden goud, welke zich in de binnenlanden moesten bevinden, met een 1000 man een expeditie. Op dezen tocht werd de Stille Zuidzee ontdekt en ter herinnering aan dat feit richtten de Spanjaarden groote steenen pyramiden op. Balboa achtte het zelfs gewenscht, in volle wapenrusting in zee te gaan, een slok van het zoute water te drinken en op plechtige wijze de groote zee in naam van den Koning van Spanje in bezit te nemen. ☼ In 1534 deed de Spaansche Koning voor de eerste maal onderzoeken, of het mogelijk was de landengte door te graven. In het einde der 16e eeuw poogden de Engelschen de landengte te veroveren, welke poging echter op een mislukking uitliep. De Engelsche vrijbuiters herhaalden deze pogingen met afwisselend succes, strijd voerende tegen de Spanjaarden en tegen de Indianen. Eeuwen lang duurde deze toestand, totdat in het jaar 1809 het meerendeel der Spaansche koloniën tegen het moederland in opstand kwam. Daar de inwoners van Panama schijnbaar met het Spaansche beheer tevreden waren, gebruikten de Spanjaarden de landengte als operatiebasis tegen de opstandelingen in Venezuela, Columbia, Ecuador en Peru. Het duurde echter niet lang, of ook in Panama ontwaakte een geest van verzet en den 28 November 1821 werd in de stad Panama de onafhankelijkheid der Republiek Panama uitgeroepen. Oorspronkelijk zocht men aansluiting bij Columbia, doch na verloop van een tiental jaren ontstond er een strooming, welke aanstuurde op een scheiding van dit land. Toch bleef Panama met Columbia vereenigd. ☼ Toen in 1848 in Californië goud ontdekt werd, stroomden de goudzoekers naar het Westen; een gedeelte van dezen stroom zocht zijn weg over de landengte, teneinde op deze wijze de Stille Zuidzee te bereiken. Men kwam toen op de gedachte een spoorweg dwars door de landengte aan te leggen; in 1855 werd deze lijn voor het verkeer opengesteld. ☼ Reeds eeuwen geleden hadden de Spaansche veroveraars het plan gekoesterd, een kanaal door de landengte te graven;

PANAMA. MANGOS.

in 1881 kwam Ferdinand de Lesseps, de vermaarde Fransche ingenieur, met een staf medewerkers in Panama aan, teneinde de kanaalroute vast te stellen. Het uitgravings-werk werd in 1888 begonnen; zooals bekend, moest de onderneming bij gebrek aan kapitaal, reeds in 1889 het werk staken. Eerst in 1895 werden de werkzaamheden hervat, doch de Franschen zagen spoedig in dat zij een taak hadden ondernomen, welke boven hun krachten ging. Onderhandelingen werden geopend met de regeering der Unie; deze onderhandelingen leverden echter niet veel resultaten op, daar men er in Columbia niet veel voor voelde, een strook aan de Unie af te staan. Panama zag zeer goed in, dat een afstand van een strook langs het kanaal alleen dan mogelijk zou kunnen zijn, indien men zich los maakte van Columbia, en opende in het geheim onderhandelingen met de machtige republiek in Noord-Amerika. ☼ In November 1903 brak de lang-voorbereide opstand uit en werden enkele Columbiaansche generaals gevangen genomen; plechtig verklaarde Panama zich onafhankelijk. Het verdrag met de Unie werd geteekend en met Amerikaansche voortvarendheid werd het groote werk ondernomen; de kosten bedroegen 375 miljoen dollar. Heden ten dage varen de schepen in ongeveer acht uren van oceaen tot oceaen, waar twee uren onder begrepen zijn voor het verblijf in de sluizen teneinde de hoogte-verschillen te overwinnen. ☼ De Amerikanen begonnen in Mei 1904 met de werkzaamheden en verwijderden in het geheel 212.504.000 ton aarde en gesteenten uit de landengte. Voegt men hierbij de 30.000.000 ton, welke de Franschen hadden verwijderd, dan wordt het totaal bijna 250 millioen ton, of het equivalent van het gesteente, hetwelk men zou moeten verplaatsen, om een tunnel van 33 c.M. doorsnede dwars door de aarde te boren. ☼ Den 15en Augustus 1915 werd het kanaal voor het handelsverkeer opengesteld; de Amerikanen hebben aan beide uiteinden sterke forten gebouwd, teneinde in geval van oorlog het kanaal te kunnen verdedigen. In 1922 maak-

ten bijna 3000 schepen met een totaalinhoud van ruim 63 millioen ton, van het kanaal gebruik. ☼ Heden ten dage is Panama een van de meest cosmopolitische landen der wereld. Onder de 442.000 inwoners bevonden zich in 1921: 52.000 blanken, 85.000 negers, 33.000 Indianen, 3000 Oosterlingen en 260.000 Mestiezen. Onder de Indianen moet vooral de aandacht gevestigd worden op de San Blas, een stam, welke zijn oorspronkelijke gewoonten nog heeft bewaard. De laatste jaren zijn interessante ontdekkingstochten ondernomen naar de oerwouden

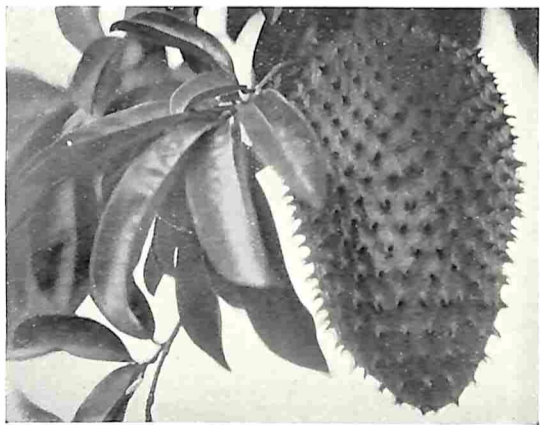
AAN DE KUST VAN PANAMA.

van Panama, waar in deze Indianen verblijf houden. ☞ Panama bezit een heerlijk klimaat, hetwelk een weelderigen tropischen plantengroei mogelijk maakt. Mais, aardappelen, bananen, tabak, koffie, cacao, suikerriet, rubber, katoen, cocosnoten, rijst, ananas, sinaasappelen enz. worden verbouwd en leveren overvloedige oogsten op. De banaan vormt wel de voornaamste cultuur op de landengte. De United Fruit Company voert alleen aan bananen per jaar voor een waarde van 5 miljoen gulden naar de Unie uit. Heeft men tot nu toe hoofdzakelijk verse vruchten uitgevoerd, zoo stelt men zich voor, binnenkort in het binnenland bananen-meel fabrieken op te richten teneinde het meel naar Europa te exporteren. Vooral in de Deutsche ziekenhuizen wordt dit bananen-meel veel gebruikt. ☞ Ook de cultuur van suikerriet is zeer belangrijk, terwijl de cacao van Panama van een uitstekende kwaliteit is. Deze vrucht groeit in het wild in de tropische wouden, doch men tracht de kwaliteit door een wetenschappelijke cultuur nog te verbeteren. Verschillende andere vruchten nog komen in minder grooten overvloed voor. Met behulp van den wetenschappelijken staf der Amerikaansche regeering is men thans doende met proefnemingen, teneinde een grootere opbrengst te verkrijgen. De Amerikanen zien zeer terecht in, welk een ontzagelijke rijkdom er in Centraal- en Zuid-Amerika op ontginning wacht!

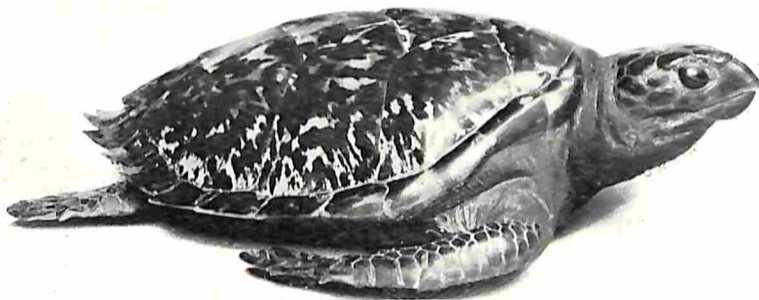
F. S. BOSMAN.

Het R.K. Gesticht van liefdadigheid te Amsterdam.

DIT mooie Louis XVI-patriciershuis in één der bochten van de Heerengracht, zij het ook niet in „de” bocht, waaruit men vroeger het gezicht had op de Warmoesgracht, thans gedempt en herdoopt in Raadhuisstraat, is, zooals het jaartal onder de daklijst aangeeft, gebouwd in 1772. Men vindt het dan ook niet in de in 1771 uitgegeven „Verzameling van alle de huizen en prachtige gebouwen langs de Keizers- en Heerengrachten” van Caspar Philips. Toen stond daar nog het in 1615 gebouwde renaissance-huis „de Sonnewijzer”. Ontwerper van het tegenwoordige gebouw was L. F. Druck. De bekendste bewoner van dit huis is geweest Willem Joseph van Brienens, Heer van de Groote Lindt, Dortsmondts en Stadt aan 't Haringvliet. Deze schatrijke Amsterdammer behoorde, daar hij Katholiek was, niet tot het patriciaat, dat de publieke ambten onder zijn leden verdeelde, maar het regeeren was hem niet vreemd en zat hem ook in 't bloed. Zijn vader was meer dan 40 jaren regent van het Maagdenhuis en hij zelf heeft zijn gouden jubileum nog mogen vieren als regent van het R. K. Jongensweeshuis. Ook de weldadigheid was een familietrek: de vader is de stichter van het „Hofje van Van Brienens” op de Prinsengracht en schonk / 10.000.— voor den bouw van het Maagdenhuis; de zoon schonk hiervoor / 1000.—. ☞ Na de omkeering van zaken in 1795, die niet het minst door de Roomschen met vreugde werd begroet, kreeg Willem Joseph van Brienens gelegenheid, zijn regentenqualiteiten op breder terrein te ontplooien. Nadat hij in 1803 lid van den Raad van Amsterdam was geworden, en in de volgende jaren verschillende eervolle functies had bekleed, lid was geweest van verscheidene commissies en deputaties,

PANAMA. GUANA VRUCHT.

PANAMA. ZEESCHILDPAD.

werd hij in 1808 een der vier wethouders nevens den burgemeester, mr. Jan Wolters van de Poll. Toen deze in 1811, na de inlijving van ons land bij Frankrijk, tot senator werd benoemd, moest Van Brienens, als eerstbenoemde wethouder, zeer tegen zijn zin, hem provisioneel vervangen. Hij vreesde n.l. tot maire te worden aangesteld en als Katholiek op deze hooge plaats niet gezien te zijn. Al zijn pogingen, om van het ambt verschoond te mogen blijven, mochten niet baten en spoedig daarna werd hij zijn benoeming uit den *Moniteur* — de Fransche Staatscourant — gewaar. Hij zelf getuigde naderhand, dat dit bericht hem als een donderslag in de ooren klonk, en dat hij stellig bedankt zou hebben, als men niet van verschillende kanten op aanneming aangedrongen had. ☞ Bijna drie jaren bleef van Brienens aan het hoofd der stedelijke administratie, zeker wel in een der moeilijkste perioden, die onze stad heeft medegemaakt, totdat hij bij de omwenteling in het najaar van 1813 vanzelf geëlimineerd werd. Zijn positie als schakeltje in de groote keten van het Fransche bestuur was lastig genoeg, en critiek, vooral van landgenooten, is dan ook niet uitgebleven. Zeker, hij was een heel ander man dan Gijsbert Karel van Hogendorp,

PANAMA. CACAOBOONEN.

die slechts onder Oranje wilde dienen, maar men verliest wel eens uit het oog, dat er een maire van Amsterdam moest zijn, en dat het beter was hiervoor een geveden en nemenden Hollander te hebben, die voelde voor zijn vaderstad en veel kon verhoeden, dan een Franschen bureaucraat. Van Brienens heeft zich later verdedigd in een sobere deductie, die vooral aan het slot, waar hij zegt, voor geen zijner charges ooit tractement te

hebben willen genieten, nooit zijn invloed te hebben aangewend, om zijn geloofsgenooten te bevoordeelen, slechts een nauwgezet hoofdadministrateur te hebben willen zijn, die voelde, op een tijdelijke post werkzaam te zijn, en niets uit zijn verband wilde rukken, aangrijpt door het daaruit sprekende gevoel van miskenning. Natuurlijk moest hij in de groote dingen gehoorzamen en den wil des keizers uitvoeren. Zoo kon hij de conscriptie niet tegengaan, en, daar de wethouders hier inderdaad hun medewerking weigerden, bleef al het werk voor den maire en den stads-secretaris over. Maar in kleine zaken verstond hij uitnemend de kunst, om met voorzichtigheid veel te redden, wat anders door het Fransche gezag zou zijn vernietigd. Toen de prefect het noodig vond, dat er een Militair Hospitaal kwam, en daartoe het Luthersche Bestedelingenhuis, later het Oude mannen- en vrouwenhuis op-eischte, weigerde de maire pertinent, de hand te slaan aan particulieren eigendom. En toen de prefect met één penstreek de gilden dacht af te schaffen, liet Van Brienens, onder voorgeven van te liquideeren, alles oogluikend bestaan. In 1812 besloot het Gouvernement, de instelling der ratelwachts op te heffen, welken maatregel Van Brienens noodlottig vond. Hij wist de vrijwillige brandspuitgasten over te halen, hun politiediensten over te nemen, waarmede de nachtelijke veiligheid bleef verzorgd en de stad bijna / 100.000.— minder aan tractementen had te betalen. ☞ In October 1811 kwamen rijks bezoeken. Het hooge gezelschap werd door den maire en zijn adjointen — er had een regeeringsverandering plaats gehad — aan het begin der stadsjurisdictie op den Oetewaterweg ontvangen¹⁾. Van Brienens bood daar, onder het stad aan Napoleon aan. Dit moment is vereeuwigd op het bekende kapitale doek van Van Bree. Als blijk van waar-

¹⁾ Bij het welbekende Rechthuis van de Watergraafsmeer.

deering benoemde de keizer hem kort hierna tot baron. ☒ Toen ook in Amsterdam in 1813 de omwenteling zich voltrok, bevond Van Brienen zich als lid eener deputatie te Parijs, waar hij, toen daar ook de gebeurtenissen bekend werden, niet alleen in een moeilijke positie, maar ook in angst verkeerde, angst voor zijn betrekkingen, die hij achtergelaten had. Na geruimen tijd in Parijs te zijn opgehouden, kon hij weer vertrekken. Hij vond te Amsterdam een nieuw revolutionair stadsbestuur geconstitueerd. Hij wilde nog verslag uitbrengen van zijn zending, maar werd koel afgewezen. ☒ Na den opbouw van den nieuwen staat behoefde de ex-maire zich niet in het privaat-leven terug te trekken. Het is bekend, dat koning Willem I volstrekt niet afkeerig was van gewezen Napoleontische ambtenaren. In 1814 werd hij toegelaten in de ridderschap van Holland, en nam hij als lid van dezen stand zitting in de Provinciale Staten. In 1815 bleek hij één diegenen te zijn, die zich, zooals de Grondwet zich toen uitdrukte, hadden onderscheiden door geboorte, gegoedheid of aan den lande bewezen diensten, want de koning benoemde hem tot lid der Eerste Kamer. Nog vele onderscheidingen vielen dezen bijzonderen man ten deel, tot dat hij in 1839 op bijna 80-jarigen leeftijd op zijn landgoed „Clingendael” bij Wassenaar overleed. ☒ Het huis op de Heerengracht bleef na zijn dood bewoond door zijn zoon, Arnout Willem Baron van Brienen, enz., die ook vele belangrijke bedieningen vervulde. Zoo was hij lid van den gemeenteraad en regent van het Maagdenhuis. In 1840 werkte hij mede, als lid der dubbele Kamer, aan het tot stand komen van de wijzigingen in de Grondwet. Hij overleed in 1854. Eén zijner zonen was de bekende mr. Jacob Diederik Lodewijk Emanuel Baron van Brienen, enz., de stichter van het St. Jacobsgesticht in de Plantage. Deze overleed, ongehuwd, reeds in 1858. ☒ Het huis werd toen aangekocht door regenten van het St. Nicolaasgesticht van Liefdadigheid, dat tot dusver gevestigd was geweest in de Kalverstraat. Tot heden toe is deze stichting, die zich belast met de opvoeding van halve weezen, meer in het bijzonder uit gemengden echt, hier gevestigd. Het staat onder bestuur van drie regenten; de geestelijke leiding is toevertrouwd aan een rector, terwijl de huiselijke bezigheden verricht worden door een overste en zusters van de Congregatie van O. L. Vrouw Moeder van Barmhartigheid te Tilburg. Eigenaardig is, dat men in den volksmond de verpleegden nog wel noemt „de meisjes bij Van Brienen”. ☒ Toen het gebouw een andere bestemming kreeg, moest het wat van zijn uiterlijken luister inboeten: het wapenbord, eenige steenen vazen aan het gevelfronton en ook de stoep werden verwijderd. De stoep moest weg, om in het sousterrein meer licht te krijgen, en, om door het verplaatsen van den ingang, meer ruimte te winnen. De bij het gebouw behorende stallen en woningen van koetsiers en dienstpersoneel, juist aan de overzijde gelegen — de huizen met de nummers 205,

207 en 209 — werden eerst later, na den dood van den laatsten Baron Van Brienen, verkocht. Deze dépendance was altijd te bereiken geweest over de brug, die den even kant van de Warmoesgracht met de even zijde van de Heerengracht verbond. Waarschijnlijk is deze omstandigheid de oorzaak geweest van de legende, volgens welke bedoelde brug op kosten van den maire zou zijn gebouwd. De stellige onjuistheid van dit verhaal blijkt echter uit den plattegrond van Amsterdam, door Cornelis Danckerts omstreeks 1650 geteekend, waarop reeds het bolle „bruggetje over de Warmoesgracht” voorkomt.

J. Z. KANNEGIETER.

KONINGEN IN BALLINGSCHAP

DOOR CHARLES G. D. ROBERTS.

12) (Vervolg).

Foto C. Steenbergh.

TRAPPORTAAL IN HET R.K. GESTICHT VAN LIEFDADIGHEID TE AMSTERDAM.

DE korte weg die van het station naar het terrein leidde waarop de tenten moesten worden opgeslagen, was erg slecht en was nooit werkelijk een weg geweest. Hij liep langs den rand van een steil ravijn. In de duisternis zakte een rad van den wagen waarop King's kooi stond, tot aan de as in een gapenden kuil. Door den geweldigen schok liet een stuk van den ravijnrand los, stortte omlaag en sleurde de worstelende en schreeuwende paarden met zich mee. Het dak van de kooi was geheel verbrijzeld. ☒ Voor King's oogen was het duister slechts schemerlicht, aangenaam en van pas komend. Hij zag een opening die groot genoeg was om zich er doorheen te wringen; en daarachter, achter het woeste geschreeuw en het flakkeren der zwaaiende lantarens een dicht woud, duister onder den bleekeren hemel. Vóór iemand bij de vernielde kooi kon komen, was hij er reeds uit en vrij. Met den buik laag bij den grond sloop hij vlug en geruischloos voort en bereikte de bosschen vóór nog iemand zijn ontsnapping had be-

merkt. Hij liep recht door, op zijn hoede doch snel, in de richting waar de stilte het grootst was. Reeds vijf minuten later zat Hansen met de helft der knechts van het spel, met touwen en gaffels en lantarens, hem achterna. Een kwartier later nam reeds de helft der mannelijke stadsbevolking enthousiast deel aan een puma-jacht. ☒ Doch King was reeds ver weg en maakte vorderingen die onmogelijk zouden zijn geweest voor een gewonen wilden puma. Zijn leven onder de menschen had hem niets geleerd omtrent boomen, en derhalve werd hij niet gehinderd door het rampzalige instinct in een boom te klimmen en zich tusschen de takken te verbergen om te zien wat zijn vervolgers in het schild voerden. ☒ Zijn idee om te ontsnappen — en, om misschien zijn verdwenen meester weer te vinden — was, recht te rechtaan te houden. En dit deed hij dan ook, hoewel natuurlijk niet voortdurend zoo snel hij loopen kon, want de puma's zijn geen geslacht van loopers op de lange baan zooals de wolven. Een paar uur later bereikte hij een rotsig en steil

plateau dat, behalve overdag, voor menschen ontoegankelijk was. Dit beklom hij met gemak, en boven gekomen, in deze hooge eenzaamheid, voelde hij zich veilig genoeg om een poosje uit te rusten. Toen baande hij zich een weg de lange, oneffen westelijke hellingen af, en bij het aanbreken van den dag kwam hij aan een woeste vallei met bosschen en beken. ☼ King was nu hongerig. Maar er was overvloed en beken. ☼ Een paar vernederende mislukkingen met konijnen — door zijn geringe ondervinding in 't besluipen van iets lastigers dan een stuk van een geslacht schaap, ving hij eens vette snip, en voelde zijn zelf-respect terugkeeren. Hij had zich kunnen laten verleiden hier te blijven, hoewel hij weliswaar geen spoor van Tomaso zag, doch aan gene zijde der vallei, nog steeds westwaarts, zag hij bergen die hem zonderling sterk aantrokken. In 't bijzonder één uitstekende piek, zilver en saffier als de heldere dag, en zich hoog verheffend boven de dooreengeworpen lagere toppen. Hij wist nu dat hij dáárheen op weg was, en daarheen trok hij voort zonder af te wijken of te talmen, en zich enkel als dit strikt noodzakelijk was ophoudend, om te jagen of te slapen. De kooi, het podium, de zweep, Hansen, de

beer, zelfs de trotse opwinding der brandende hoepels, waren snel aan 't vervagen in zijn geest, overstelpt als deze werd door het binnenstormen van nieuwe, verrassende indrukken. Eindelijk, toen hij de lagere, met graniet-dooraderde flanken van de White Face bereikte, begon hij zich eigenaardig voldaan te gevoelen en werd hij niet langer voortgedreven door den gebiedenden drang tot haast maken. ☼ Het was hier goed jagen. En toch, hoewel hij tevreden was, deed hij geen moeite om een leger op te zoeken dat hem als hoofdkwartier kon dienen, doch klonk hij geleidelijk naar de hoo-

gere gedeelten van den berg op. Hoe hoger hij kwam, hoe tevredener hij werd, tot zelfs zijn verlangen naar zijn meester vergeten werd. Sluimerende instincten begonnen in hem te leven, en hij verviel in de bewegingen en gewoonten van den wilden puma. Alleen als hij een lang, diep-ingedrukt spoor in de rochtige aarde bij een bron, tegenkwam, of een vast sterk riekend haar op den geschuurden en beklauwden blast van een boom, bestormden hem zijn herinneringen. Dan legde hij de ooren plat tegen den kop, schitterden zijn oogen met een groenen gloed, zwiepte zijn staart, en hurkte hij neer terwijl hij in elk nabij boschje tuurde, of hij zijn doodsvijand ook ontdekken kon. Hij had nog niet geleerd om feilloos een oud van een nieuw spoor te onderscheiden. ☼ Omstreeks dezen tijd was een jager uit het oosten, die zijn kamp een beetje verder de vallei in had, bezig den White Face te beklimmen, het spoor volgend van een grooten, grijzen beer. Hij was lenig, met een mager, donkerkleurig, levendig gelaat, en volgde het gevaarlijke pad met een veronachtzaming van alle voorzichtigheid die een volkomen vernis aan kennis van grijze beren verried. ☼ Het spoor liep langs een smal plateau, dat plotseling eindigde in een met struikgewas begroeide steilte. Aan den voet dezer steilte, lag, op een dikken tak, de groote puma op de loer naar wild van eenigerlei aard, dat wellicht kon voorbijkomen. Aangetrokken door gerucht boven zijn kop,

keek hij omhoog en zag den jager. Het was zeer zeker Tomaso niet, maar het had er toch veel van; en de doordringende oogen van den puma werden bijna zacht. Hij voelde geen wrok jegens den mensch, behalve tegen den grooten Zweed. ☼ Nog andere ooren dan die van den puma hadden de schreden van den onvoorzichtigen jager gehoord. De grijze beer had den geluid ook opgevangen en was blijven staan om te luisteren. Was 't mogelijk dat men hem achtervolgde? Woedend draaide hij zich snel om en liep geruischloos terug om te zien wie zoo aanmatigend kon zijn. Toen hij om een groot, uitstekend rotsblok heenkwam, stond hij tegenover in zijn keel. ☼ De jager had zelfs den tijd niet om aan te leggen. Hij vuurde eens, van zijn heup. Het kwetsbaar deel want het stuitte zelfs niet in een zeer onstuimigen aanval. Dien aanval af te wachten, stond gelijk met een onmiddellijken dood. Er bleef slechts één uitweg over. De jager sprong recht voor zich uit van het plateau met een bliksemsnelle visie van dicht, en zacht-uitziend struikgewas, ver onder hem. De helling was

steil, doch geenszins vertikaal, en hij kwam te land in een boschje dat den schok van zijn val brak. Zijn geweer gleed hem uit de handen en viel verder. Hij vloog door den schok achteruit, en greep zich krampachtig vast aan de boschjes; doch hij kon zich niet tegenhouden. Om en omrollend, terwijl zijn oogen en mond vol van aarde en bladeren kwamen, bolderde hij de helling af, en kwam eindelijk versuft maar nog bij zijn bewustzijn, terecht in een drassig gat onder de wortels van een reusachtigen, overhellen boom. ☼ Terwijl hij trachtte oogen en mond van het overtol-

lige zand te ontdoen, was het eerste wat hij beseftte dat hij zijn linkerarm niet kon oplichten. Het volgende was dat hij van den regen in den drup was geraakt. Zijn kaken sloten zich vast op elkaar in zijn wanhoop, terwijl hij den langen hartsvanger uit zijn gordel trok en met moeite op een knie steunde, vastbesloten zijn leven duur te verkoopen. Bijna recht boven zijn hoofd, op een tak geen zes voet van hem vandaan, hurkte, gereed om toe te springen, de grootste puma dien hij ooit had gezien. Bij dit nieuwe gevaar klaarde zijn brein en zijn spieren schenen zich te rekken, van nieuwen moed. Het was natuurlijk hopeeloos, dat wist hij zeer goed, doch zijn hart weigerde dit feit te erkennen. Toen bemerkte hij met verbazing dat de puma helemaal niet naar hem keek, doch een heel eind boven hem. Hij volgde den blik van het dier, en weder begaf hem de moed, en nu voorgoed. Daar kwam ook de grijze beer reeds zoo snel hij kon de helling af, met het schuim druipend van zijn rooden bek. ☼ Verward en zich voelend als een rat die opgesloten is in zijn hol, trachtte de jager om den voet van den boom heen te sluipen, met nog een glimpje van hoop, om nog een gunstig punt te kunnen bereiken vanwaar hij tenminste een paar goede steken kon geven vóór zijn einde dáár was. Doch zoodra hij zich verplaatste stortte de grijze beer zich naar beneden.

(Wordt vervolgd.)

BIJ DE POMP.

Naar een schilderij van C. Springer.

WIE ONZER LEZERS KAN ONS VERTELLEN, IN WELKE STAD MEN 'T MARKTHOEKJE MET DE POMP HEEFT KUNNEN VINDEN, DAT DOOR SPRINGER IN HET HIERBOVEN GEREPRODUCEERD EN IN ZIJN SOORT VOORTREFFELIJK SCHILDERIJTJE IS VEREENWIGD?